

למה מברכים על האש במוצאי שבת?

Category: בראשית, בראשית

נרות-שבת, נר הבדלה, נרות בית הכנסת ונר נשמה [1] ביהדות שמור מקום נכבד לאור, ואנו מצווים להיות 'אור לגויים'. כי תפקידנו כיהודים הוא להאיר את העולם באור רוחני באמצעות דוגמה חייה ומאירה.

הנר הראשון

נר הבדלה [2] זהו מושג שכולנו מכירים; בכל מוצאי שבת אנו עורכים הבדלה על כוס יין, ובאמצעות ההבדלה הזאת אנו מציינים את צאת השבת ואת המעבר לימות החול. בין שתי הברכות העיקריות של ההבדלה [3] אנו מברכים על הנר את ברכת מאורי האש. נשאלת השאלה מדוע אנו מברכים את הברכה הזאת דוקא במוצאי-שבת ולא ביום אחר במהלך השבוע?

הסיבה לכך קשורה לפרשת בראשית. אדמו"ר הזקן כותב בשו"ע (ס"ו רח"צ, א) "שלא תקנו ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת, שנטל אדם הראשון ב' אבנים והקישן זו בזו ויצא מהן אור". הפעם הראשונה שלאדם הראשון היה צורך לייצר אש היתה במוצאי שבת, שכן אדם הראשון נברא ביום שישי, ובליל שבת העולם כולו נשאר מואר ולא החשיך כמו בכל יום, השבת הראשונה בעולם היתה כולה אור (ולכן לא כתוב ביום השביעי "ויהי ערב" כשם שנאמר בששת הימים הראשונים, שכן, כאמור, בכל שעות היממה של השבת היה אור בעולם). הפעם הראשונה שבה האדם נקלע לחושך היתה במוצאי שבת, ואז הקב"ה נתן לו תבונה להקיש שני אבנים זו בזו ולהוציא מהן אש. ולפיכך אנו נוהגים לברך את ברכת בורא מאורי האש בשעת ההבדלה במוצאי שבת.

אבל זאת לא הפעם היחידה שיהודים מדליקים נרות. גם בליל שבת אנו מדליקים נרות, ויש לזה שלוש סיבות:

א. משום "כבוד השבת" [4] יש מצוה לכבד את השבת, ואחת הצורות שבאמצעותה מכבדים את השבת היא ע"י הדלקת נרות לכבוד היום.

ב. "עונג שבת" [5] כאשר אדם יושב בחושך ואוכל את סעודות השבת הוא לא נהנה מן הארוחה, הוא אולי נעשה שבע אבל הוא בודאי לא נהנה מאכילה בחושך, וכפי שאדה"ז כותב בשולחן "לפי שזהו בכלל עונג סעודת הלילה כשאוכלה בלא נר אין לו עונג ממנה כל כך, וסעודת הלילה היא מעיקר סעודות שבת" (רס"ג, ד).

ג. "משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן". כשאתה מגיע הביתה באמצע השבוע אתה יכול להדליק אור בכל שעה שאתה רוצה, אבל בליל שבת אם אתה מגיע לאחר השקיעה כבר אי

אפשר להדליק אור, ואז אתה עשוי למעוד וליפול בביתך ומיד תאשים את אשתך? לכן בשביל שלום-בית תקנו חכמים את מצות הדלקת נרות.

אולם מדוע האשה היא זאת שמחויבת בהדלקת הנרות? ראשית ישנו הטעם הפרקטי "היות שהנשים מצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית", אבל הטעם הזה הוא כבר לא כ"כ רלוונטי בימינו כאשר גם הנשים עובדות ונמצאות מחוץ לבית.

ישנו טעם נוסף שמובא במדרש, וגם הוא קשור לפרשת השבוע שלנו. המדרש תנחומא אומר ש"האשה כבתה נרו של עולם". חוה הייתה זו ששכנעה את אדם הראשון לאכול מעץ הדעת וזה מה שגרם למיתה בעולם. וא"כ היא זו שגרמה למותו של אדם הראשון, לכן נתנו לה לאשה את מצות הדלקת נר שבת על מנת שתתקן את מה שקלקלה (ראה בכ"ז בס' פינת ההלכה עמ' קכ ואילך).

[הכרתי זוג אחד שסיפרו לי שכשהם התחילו להיפגש, הבחור החליט להביא אותה לביתו ע"מ שתכיר את בני משפחתו. במהלך הביקור הסבתא שלו טענה שהבחורה לא נראית לה יהודייה, אולם הוא טען שהיא בהחלט יהודייה, והם תמיד התקוטטו על הרקע הזה. פעם הוא הביא אותה לסעודת שבת, ואחרי הארוחה הבחורה סייעה לנקות את השולחן והיא כבתה את הנרות? הסבתא שהבחינה בזה צעקה על נכדה: אתה רואה! אמרתי לך שהיא לא יהודייה! איזו בת ישראל אינה יודעת שלא מכבים את הנרות!]

אולם הזוהר הקדוש אומר "האישה צריכה להדליק נרות שבת בשמחת הלב וברצון. שהרי כבוד ויקר עילאי ניתנו לה בזאת, וזכות גדולה היא לה לזכות [על ידי הנרות] לבנים קדושים שיהיו נרות להאיר העולם בתורה ויראה וירבו שלום בעולם, ונותנת על ידם אריכות ימים לבעלה"

הסגולה של הנרות

כך או כך, אנו מגלים שביהדות יש אובססיה מיוחדת לנרות; אנו גם מדליקים נרות בשעת החופה, ההורים של החתן והכלה מוליכים אותם לחופה כשנרות דולקים בידיהם, והטעם לזה הוא שמעמד החופה והחתונה מזכיר לנו את מעמד הר סיני שבו היו הנישואים של הקב"ה וכנסת ישראל, וכמו שבהר סיני הקב"ה הופיע על ההר באש, כך גם בכל חופה אנו מדליקים נרות.

גם בשעת פטירה ל"ע מדליקים נר נשמה, ואצל חסידים נוהגים להדליק חמש נרות, שכן לנשמה ישנן חמשה שמות שהן חמשה דרגות נר"נ חי יחידה, ולכן אנו גם מדליקים חמש נרות לעליית הנשמה.

למרות שיש לנו הסברים לכל הדלקה של נרות, מוכרחים לומר שיש טעם עמוק ופנימי יותר שבכוחו להסביר מדוע אנו מדליקים נרות בכל הזדמנות שהיא, בברית מילה ובשאר סעודות מצוה וכו', ודבר זה מיוסד על המדרש תנחומא (פ' בהעלותך) "אמר הקב"ה לישראל אם נזהרתם

להיות מדליקים לפני אני משמר את נפשותיכם מכל דבר רע", הרי לנו שהדלקת נרות, ובפרט בבית הכנסת, היא סגולה לשמירה מכל דבר שלילי. וא"כ יש לדעת ולהבין מהו הטעם הפנימי בזה.

המאמר והתפקיד הראשון

בפרשת השבוע אנו קוראים על בריאת העולם, והמאמר הראשון שכל אחד מכיר ויודע הוא [1] "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור".

שואל הרבי (בשיחת ליל שמח"ת תשכ"ו [2] לקו"ש חלק ח"י עמ' 7): לכאורה בריאת האור היתה צריכה להיות בסמיכות לבריאת האדם ביום השישי לבריאה, כי האדם הוא זה שצריך אור ולו נחוץ וחשוב אם העולם יהיה מואר או חשוך, או לפחות קצת קודם בסמיכות לבריאת הבעלי-חיים שגם הם נהנים מהאור, או אפילו נניח קודם לכן ביום שלישי בעת בריאת הצומח, שכן עולם הצומח אף הוא מושפע מן האור ומן החושך. אך מדוע האור היה צריך להיות הדבר הראשון שהקב"ה ברא?!

אלא, מטעים הרבי, ידוע שכשאדם מקים ועוסק בפרויקט חדש, ראשית לכל הוא מעמיד לנגד עיניו את המטרה ואז הוא מתחיל לבנות את העסק. המטרה הזאת שעומדת כל העת מול עיניו היא זו שגורמת לו לא לאבד את הכיוון, ולבסוף להגיע למטרה ולהשיג אותה. למשל, אם הוא רוצה להרוויח כסף, בכל פעולה שהוא עושה הוא בוחן את עצמו האם זה יכניס כסף או לא. אולם אם הוא שוכח את המטרה גם אם הוא יעבוד קשה מאד, אבל הוא למעשה מתעסק עם הפרטים השוליים והלא חשובים, לכן שימת המטרה לנגד עיניו מאירה ומבהירה את דרכו של האדם.

כשהקב"ה ברא את העולם היתה לו מטרה מוגדרת מראש; הוא בא והודיע שהמטרה של כל בריאת העולם היא "יהי אור", שבכל דבר שאנו עושים אנו צריכים לזכור שכל מטרתנו היא להביא אור לעולם, לא אור גשמי, אלא אור במובן הרוחני [3] להאיר את העולם באור של תורה ומצוות.

כיצד מאירים את העולם? אנו מצויים בנביאים להיות "אור לגויים". מדוע בחר הנביא ישעיהו בביטוי "אור לגויים" דווקא, לכאורה היה מתאים יותר לנקוט בלשון של "מורי דרך לגויים" או "מדריכים" ו"מנהיגים".

דבר זה דומה לחדר חשוך שמלא באנשים ואף אחד לא יכול למצוא את דרכו, ולפתע בא אדם והדליק את האור. אותו אדם בעצם לא שינה שום דבר בחדר, הוא לא הביא לשם משהו שלא היה בו קודם לכן, הוא לא נתן שום הדרכה לאנשים שנמצאים בחדר, הוא לא הפך למנהיג שלהם ולא נתן שום דרשות, הוא רק האיר את החדר ואז הם כבר מצאו את דרכם לבד. להאיר פירושו להיות דוגמא חיה ומאירה!

כאשר יהודי עושה את הבית למקום חיובי ונעים, כשהוא מקיים מצוות עם חיוך, הוא עושה אווירה נעימה של ליל שבת, שכל כך נעים לשבת מסביב לשולחן שבת עד כדי כך שהילדים לא מעוניינים לפספס את הסעודה ☺ זה נקרא "להאיר את הבית". כשם שנרות גשמיים מספקים לנו אוירה נעימה בשולחן, כך גם התפקיד שלנו ליצור מסביבנו אווירה נעימה שכולם ירצו להיות סביבנו ומעצמם ימצאו את הדרך העולה בית ה', ללא שאנחנו ניתן דרשות, תוכחות והערות לכל מי שנקרה בדרכנו. זה נקרא "להאיר", ולכן ביהדות אנחנו מדליקים נרות בכל הזדמנות כדי להזכיר לנו שאנחנו צריכים להיות "נרות להאיר"!